

Talvipukuisen tundrakuikan tuntomerkkejä ovat diffuusi korvanpeitinhöyhenten alue (kuikalla yleensä valkea), selkeä tumma poikkijuova kaulan yläosassa sekä alaperän tyvellä oleva poikkijuova. Reiden väritys ei näy kunnolla, joten tällainen lintu voi olla haastava määrittää. Kanada, helmikuu 2008. JUKKA JANTUNEN

Pidä

tundrakuikka

mielessä

Euroopan ensimmäinen tundrakuikka nähtiin Englannissa tammikuussa 2007. Kun helmikuussa löytyi kaksi lisää, muuallakin Euroopassa valpastuttiin. Tähän mennessä Brittein saarilla on havaittu kuusi tundrakuikkaa, Espanjassa ja Suomessa yksi. Kaikki yksilöt on havaittu marras–helmikuussa. Nyt on aika olla tarkkana.

Tundrakuikalla on lyhyt ja heikosti kaartuva nokka. Pää on pyöreämpi ja yleisvaikutelma kuikkaa "kiltimpi". Korvanpeitinhöyhentien on diffuusua tummaa kuviointia, ja silmän takaa pääläen tumma alue näyttää kaartuvan nopeasti alaspäin. Tällä nuorella linnulla ei ole erityisen selvää poikittaista juovaa kaulan yläosassa, mutta aihio näkyy. Etuselän ja hartiahöyhentien reunukset ovat laajalti vaaleat ja suomumaiset erona kuikkaan. Niska on varsin vaalea. Nuoreksi linnuksi tämä on määritettävissä samanikäisistä ja vaaleakärkisistä höyhentienistä. Kupeiden takaosa on vahvasti tumma. Kanada, marraskuu 2007.

JUKKA JANTUNEN

Nuoren kuikan hyviä tuntomerkkejä ovat laajemmin valkea korvan peitinhöyhenten alue ja pitkähäkö sekä tyvestä paksuhko nokka. Reiden tyvi on valkea ja lajituntomerkkinä kuikalle tyypillinen. Mäntyharju, syyskuu 2007. ANTTI MÄHÖNEN

Kun Englannissa nähtiin vuonna 2007 kaksi nuorta ja yksi aikuinen tundrakuikka, alettiin spekuloida, löytyisikö tätä Euroopalle uutta lajia muistakin maista. Suomen ensimmäinen tundrakuikka löytyi sattumalta marraskuussa 2010 Tuusulanjärveltä, kun paikallisena olleen amerikanjääkuikan kanssa olleista kuikista toinen osoittautui kuvista jälkikäteen nuoreksi tundrakuikaksi (ks. Linnut 1/2011).

Samaan aikaan, kun Englantiin harhautui tundrakuikkia, myös amerikanjääkuikkia nähtiin tavallista runsaammin. Jotkut ovat siksi arvelleet tundrakuikkien saapuvan luoteesta. Veikkaus on mielenkiin-

toinen, koska tundrakuikka pesii Pohjois-Amerikan luoteisosissa ja Koillis-Siperiassa sekä talvehtii Tynnellämerellä.

Tundrakuikan mahdollisuus on hyvä pitää mielessä Suomessakin kuikkalintuja tarkailtaessa. Määrittystietämys on parantunut, mutta edelleenkin muiden kuin kesäpukuisten lintujen määrittäminen on haastavaa ja vaatii hyviä olosuhteita sekä useiden tuntomerkkien näkemistä.

Pienempi ja sirompi

Kauempaa tundrakuikka eroaa kuikasta lähinnä koon ja rakenteen perusteella.

Tundrakuikka on meikäläistä kuikkaa noin kymmenesosan pienempi. Pään ja nokan muoto- ja pituuserot korostavat vaikutelmaa pienemmästä koosta.

Tundrakuikan nokka on keskimäärin lyhyempi ja ohuempi kuin kuikalla. Lisäksi mainitaan, että tundrakuikan nokka kapenee tasaisesti kohti kärkeä ja on kärjestä varsin terävä. Mitat menevät kuitenkin lajeilla päällekkäin, joten ääriyksilöt voivat olla vaikeita määrittää. Tämä koskee muitakin mittoja, kuten siiven pituutta. Määrittämisen onkin ehdottomasti perustuttava tuntomerkkien yhdistelmään.

Tundrakuikan päätä kuvataan pyö-

Kuikalla on kulmikas pää sekä pitkähäkö ja tyviosasta leveähkö nokka. Korvan peitinhöyhenten alue on laajalti valkeahko. Poikittaista juovaa kaulan yläosassa ei ole. Kupeiden takaosassa on kuikalle tyypillinen valkea reisilaikku, joka muodostuu reiden tyven valkeista höyhenistä ja valkeista kupeista. Nuoren kuikan hartiahöyhenten vaaleat reunukset eivät ole niin kontrastikkaat kuin tundrakuikalla. Vilppula, maaliskuu 2008. MARKKU SAARINEN

Tämä talvipukuinen tundrakuikka ui syvällä vedessä, ja siksi kupeitten väritys ei näy hyvin. Huomaa kuitenkin tumma ja selvähkö, mutta keskeltä katkeava leukajuova. Nokka on lyhyt ja kapeahko. Korvan peitinhöyhenet ovat diffuusisti tummat erona talvipukuisiin ja nuoriin kuikkiin. Vanhaksi tämän linnun tunnistaa erilaisista tasavärisistä ja osittain täplikkäistä selkä- ja hartiahöyhenistä (yksivärisistä höyhenistä puuttuvat vaaleat kärjet eikä laajalti täplikkäitä höyheniä ole, joten kyseessä lienee tosien talven lintu). Kanada, helmikuu 2008. JUKKA JANTUNEN

reämmäksi kuin kuikalla. Päläki ei vaikuta yleensä tasaisen suoralta, ja pään kulmikkaat muodot puuttuvat. Pään asento eri tilanteissa vaikuttaa muotoon, mikä on aina hyvä muistaa. Tietyissä asennoissa pää saattaa olla jopa poikkeavan pyöritynyt ja kovinkin erilainen kuin kuikalla.

Lennessa tundrakuikka on kuikkaa sirompi ja voi siten tuoda mieleen ennemminkin kaakkurin.

Kaikille ikäryhmille lajityypillinen tuntomerkki näkyy tällä nuorella tundrakuikalla hyvin: kupeet ovat laajalti tummat eikä takaosaan muodostu kuikalle tyyppillistä valkeaa reisisilaikkua. Kuikalla kupeet olisivat laajalti valkeat ja reiden tyven höyhenys valkea. Edestä katsottaessa nuorella ja talvipukuisella tundrakuikalla vaikuttaa olevan syvälle vedetty kypärä päässään, mikä johtuu laajalti tummasta värityksestä korvan peitinhöyhenissä. Kanada, marraskuu 2007 JUKKA JANTUNEN

Kaiva kuvetta

Aikuisella tundrakuikalla on samankaltainen kesäpuku kuin kuikalla. Talvipuvussa aikuisen ja esiaikuisen linnun erot kuikkaan ovat pääpiirteissään samat kuin nuorella linnulla – erityisesti tämä pätee

tärkeimpään tuntomerkkiin, kupeitten väriin.

Tundrakuikalla kupeitten yläosa ja reiden alueen höyhenet ovat tummat. Kuikalla vain reiden alaosan höyhenet ovat tummia ja kupeitten yläosa on valkeahko. Lintuoppaissa mainittu kuikan valkea reisi-

Aikuisella tundrakuikalla on pyöreämpi pää sekä lyhyempi, terävämpi ja kapeampi nokka kuin kuikalla. Kesäpuvussa niska paistaa huomattavan vaaleana, mikä perustuu valkeisiin höyhenten tyviin (kuikalla harmaa). Kaulan sivun valkoiset juovat eivät tällä linnulla ole erityisen kapeita. Kanada, kesäkuu 2008.

JUKKA JANTUNEN

laikku perustuu juuri tähän värieroon kai-kenikäisillä kuikilla. Tundrakuikalla ei siis ole valkeaa reisilaikkuja ja kupeitten taka-osa on laajalti tumma. Tämän tuntomerkin näkymiseen ja selvyyteen vaikuttaa toki linnun asento sekä se, miten höyhenet ovat asettuneet. Uivalla tundrakuikalla tummien kupeitten ja vedenpinnan välillä näkyy kupeitten alaosassa korkeintaan kapea valkea alue, kuikalla se on leveämpi. Yleensä kuikalle muodostuu selvä vaalea alue kupeitten takaosaan.

Nuorella ja talvipukuisella tundrakuikalla on kaulan yläosassa tumma, kapeahko ja yleensä selvä poikkijuova, niin sanottu kurkkujuova. Tätä tuntomerkkiä pidetään erityisesti vanhemmille linnuille tyypillisenä, mutta se näkyy myös noin joka toisella nuorella linnulla. Joillakin kuikilla voi olla heikko kurkkujuovan aihe, mutta tundrakuikilla se on selvempi.

Pään väritys eroaa keskimäärin lajien välillä. Tundrakuikan niskan takaosa on keskimäärin vaaleampi kuin kuikalla, mutta korvan peitinhöyhenten alue on yleensä tummempi ja raja vähän tummempaan päälakeen ja niskaan epäselvempi. Päälaen ja niskan tumman alueen reuna kääntyy heti silmän takaa noin 45 asteen kulmassa kohti kaulaa. Kuikalla korvan peitinhöyhenet ovat puhtaamman valkoiset, jolloin muodostuu voimakkaampi kontrasti päälaen ja niskan tummaan alueeseen. Päälaen tumman alueen raja kulkee silmän takana kauemmas kohti niskaa ja kääntyy jyrkästi alaspäin. Suoraan edestä katsottuna tundrakuikan laajemmin tumma pää erottuu selvemmin; näyttää kuin sillä olisi sotakypärä päässään.

Nuorella tundrakuikalla on keskimäärin kontrastikkaammat ja laajemmin vaaleat reunukset tummissa etuselän höyhenissä ja hartiahöyhenissä. Selkäpuoli näyttää siksi selvemmin kuvioidulta tai suomuisemmalta kuin nuorella kuikalla.

Aikuisella niska paistaa?

Ero kupeitten väriyksessä pätee myös aikuiseen kesäpukukseen tundrakuikkaan. Kauempaa aikuisilla tundrakuikilla huomio kiinnittyy lisäksi hyvin vaaleaan niskan takaosaan. Sitä kuvataan hopeanharmaan valkeaksi. Vaalea väri johtuu siitä, että niskan höyhenten tyviosat ovat vanhoilla linnuilla valkeat. Kokemuksemme mukaan vanhojen kesäpukuisten lintujen niska erottuu hyvin vaaleana kaukaa jopa pilvisellä säällä. Lennossa niska saattaa tummaa taustaa vasten jopa tuoda mieleen pilkkaniskakoiiraan. Väriksen sävy tosin vaihtelee pään asennon mukaan.

Aikuisella kesäpukuisella linnulla sanotaan olevan eroja myös kaulan sivun juovituksen leveydessä: tundrakuikalla valkeat juovat kuvataan noin neljänneksen kapeampina kuin mustat juovat. Tämä tuntomerkki saattaa kuitenkin vaihdella lajin välillä, ja sen luotettavuutta on

kyseenalaistettu. Myös juovien määrässä on ajateltu olevan eroa: tundrakuikalla on esitetty olevan 5–7 epäselvää ja/tai epätäydellistä valkeaa raitaa, kun taas kuikalla 4–6 ehjempää ja leveämpää juovaa.

Tundrakuikalla on kurkkujuovaa vastaava tumma juova myös alaperän alueella, ja sekin on iäkkäämmillä linnuilla keskimäärin selvempi. Nykytiedon mukaan samanlainen selvä juova saattaa kuikilla olla kohtalaisen yleinen, minkä vuoksi tätä ei kannattane käyttää erityisen painavana tuntomerkkinä.

län määrittämisestä alkuun

Edellä olevien tuntomerkkien perusteella erityisen tärkeää on nähdä linnun kupeet, erityisesti takaosa, hyvin. Tämä tuntomerkki pätee kaikenikäisiin tundrakuikkiin. Muut tuntomerkit vahvistavat määrittystä. Mahdollista nuorta tundrakuikkaa kannattaa siis katsoa huolella ja ottaa runsaasti kuvia, joissa kupeet näkyvät hyvin linnun kääntyessä tai sukeltaessa. Ja kuten yleensäkin, on hyvä aloittaa linnun iän määrittämisestä.

Nuoren linnun selkäpuolen höyhenet ovat kaikki samanikäisiä: pyöreäkärkisiä ja selkeästi vaaleareunuksisia. Kuvioittomia höyheniä alkaa ilmaantua toisen vuoden tammikuusta alkaen. Vanhemmilla tundrakuikilla höyhenet ovat leveitä, tasapaisempiä, ja niistä puuttuvat selkeät vaaleat kärjet. Seassa voi olla iästä ja sulkasadosta riippuen erilaisia valkoreunaisia sulkia, Myös maastossa hankalasti nähtävä iiriksen väri muuttuu iän myötä: nuorella iiris on ruskeahko ja aikuisilla punertava tai punainen.

Lentävän talvipukuisen tai nuoren linnun määrittäminen on haasteellista jopa valokuvista. Kylkien ja reiden alueen värierojen hahmottamista kannattaa harjoitella katsomalla tarkkaan muuttavia kuikkia ja kaakkureita.

Tundrakuikka (*Gavia pacifica*)

Tundrakuikka on erotettu varsin äskettäin omaksi lajikseen. Vuoteen 2003 saakka sitä pidettiin kuikan alalajina. Tundrakuikka pesii Alaskassa, Keski- ja Länsi-Kanadassa sekä Koillis-Siperiassa tundra- ja metsäjärvillä. Laji talvehtii Tynnellämerellä: Aasiassa talvehtimisalueen eteläraja on Itä-Kiinassa ja Pohjois-Amerikassa Meksikon pohjoisin osavaltio, Baja California.

Tundrakuikka havaittiin Euroopassa ensi kerran vuonna 2007, ja tähän mennessä laji on havaittu Brittein saarilla kuusi kertaa ja Espanjassa sekä Suomessa kerran (marraskuussa 2010). Kaikki havainnot on tehty marras-helmikuussa.